

PŘESVATÉHO
PÁNA NAŠEHO PIA X.,
PROZŘETELNOSTÍ BOŽÍ PAPEŽE,

ENCYKLIKA COMMUNIAM RERUM

ZE DNE 21 DUBNA
LÉTA PÁNĚ 1909.

PŘELOŽIL ANTONÍN LUDVÍK STRÍŽ

CTIHODNÝM BRATŘÍM PATRIARCHŮM,
PRIMASŮM, ARCIBISKUPŮM, BISKUPŮM A
OSTATNÍM ORDINARIŮM, KTEŘÍ S APOŠTOL-
SKOU STOLICÍ JSOU V MÍRU A JEDNOTĚ,

PIUS PP. X.

CTIHODNÍ BRATŘÍ! POZDRAVENÍ A APOŠTOLSKÉ
POŽEHNÁNÍ!

V poměrů společenských trudném zmítání a nedávno nastalých domácích pohromách, jimiž srdce Naše bolestně jest svíráno, velmi Nás zotavuje a občerstvuje nový souzvuk zbožnosti veškerého lidu křesťanského, kteráž dosud nepřestává býti *divadlem světa i andělům i lidem* (I Kor., IV. 9.), a třebaš snad horlivěji vzbuzena jest tvářností přítomných pohrom, z jediné konečně příčiny pochází, z lásky k Ježíši Kristu, Pánu Našemu. Poněvadž však ctnost, tohoto jména hodná, na zemi vzniknouti ani trvati nemůže leč skrze Krista, Jemu samotnému sluší přiznati ovoce, jež z ní se šíří i mezi lidi u víře ochablejší nebo náboženství nepřátelské; jevili se i v takových ještě nějaká stopa pravé

lásky, za to vše sluší děkovati lidskosti Kristem přinesené, již tito docela se sebe strhnouti a z křesťanské společnosti vyhostiti ještě nedovedli.

Tímto mocným závoděním všech, kteří usilují Otci poskytnouti útěchy a bratřím pomoci ve společných i soukromých strastech, tak jsme dojati, že se nám stěží dostává slov, jimiž bychom vyjádřili pocity vděčnosti. A ačkoliv jsme je nejednou jednotlivcům osvědčili, přece nechceme opomenouti vzdáti povinné díky veřejně, vám především, Ctihodní Bratří, a prostřednictvím vašim všem věřícím, kteříkoli jsou vaší bdělosti svěřeni.

Ale rádi také vyznáváme otevřeně vděčnost nejdražším synům, kteří se všech stran okršku zemského, tolika a tak skvělými projevy lásky a poslušnosti provázeli padesátiletou památku Našeho kněžství. Tyto ušlechtilé služby zajisté Nás potěšily, ne tak k vůli Nám jako k vůli Náboženství a Církvi, jsouce svědectvím neochvějné víry a jakoby veřejným projevem úcty náležející Kristu a Církvi, prokazováním poslušnosti tomu, jehož Pán chtěl míti hlavou své rodiny. Ale i jiného druhu ovoce zavdalo podnět k nevšední radosti. Neboť i stoleté slavnosti na památku zřízení dioecesi v Severní Americe poskytly příležitost k nesmrtelnému díkučinění Bohu za přidání tolika synů katolické Církvi; i přeslavný ostrov Britanie byl

jevištěm toho, že znovuzavedena na jeho území s podivuhodnou okázalostí úcta Nejsvětější Eucharistie, za přítomnosti sboru Našich Ctihodných Bratří i s Legátem Naším a tisíců lidu; i ve Francii sužovaná Církev setřela své slzy v podivu nad zářivými triumfy Velebné Svátosti, zvláště v městě Lurdech, jež k Našemu potěšení nádhernými slavnostmi slavilo padesátileté výročí svého proslavení. Z těchto i jiných zjevů nechť poznají všichni a přesvědčí se nepřátelé víry katolické, že i sebe skvělejší obřadnosti, úcta prokazovaná Vznešené Bohorodičce, ba i pocty udílené Nejvyššímu Veleknězi, k tomu konečně směřují, aby ve všem zvelebován byl Bůh, aby byl *všechno a ve všem Kristus* (Kolos. III. 11.); aby ustavením království Božího na zemi věčná spása byla člověku zjednána.

Tento triumf Boží, jež očekáváme u jednotlivců i u celé společnosti lidské, není nic jiného než návrat zbloudilých od Boha k Němu skrze Krista, k tomuto pak skrze Církev Jeho; což zajisté jsme Sobě předsevzali, jak v prvním Našem Apoštolském Listě *Se stolce nejvyššího Apoštolátu*,¹⁾ i mnohdy jindy zřejmě jsme prohlásili. Tento návrat s důvěrou tušíme; k uspíšení jeho jsou úmysly i přání Naše obráceny jako k přístavu, v němž i přítomného života

---

1) Encykl. ze dne 4. října 1903.

bouře by utichly. A z toho arcíť důvodu, že pocty veřejně Církví vzdávané jsou jakoby znamením národů vracejících se s pomocí Boží ke Kristu a těsněji Inoucích k Petrovi a k Církví, s radostnou a vděčnou myslí přijali jsme čestné služby Naší nepatrné osobě prokazované.

Třebas pak tato nutnost lásky k Apoštolské Stolicí se neprojevovala vždy nebo všude ve stejném stupni ani jedním způsobem projevu, nicméně zdá se býti úmyslem božské Prozřetelnosti, že tím pevněji se utuží, čím nepříznivější doby, jako právě nyní, buď pravé učení, buď posvátnou kázeň nebo svobodu Církvě ohrožují. Příklady spojitosti toho druhu poskytli Svatí mužové v dobách, kdy buď bylo pronásledováno stádo Kristovo nebo svět tonul v neřestech; kterýmžto zlům Bůh příhodně postavil vstříc jejich sílu a moudrost. Z nich rádi bychom jednoho zvláště v tomto Listě připomenuli, na jehož počest právě v tomto roce strojí se stoleté slavnosti, ježto uplynulo osm století od jeho přeblažené smrti. Jest to učitel sv. Anselm z Aosty, zastance pravdy katolické a nejostřejší bojovník za práva posvátná, jak v době, kdy byl mnichem a opatem ve Francii, tak když byl arcibiskupem Canterburským a primasem v Anglii. A nepovažujeme za nemístné, po skvělých slavnostech učitelů Řehoře Velikého a Jana Zlatoústého, na něž s podi-

ven pohlížíme jako na světla Církve, onoho západní, tohoto východní, na jinou hvězdu popatřiti, jež třeba od předešlých *jasností se liší*¹⁾, přece horlivě sledujíc jejich dráhy některak slabší světlo příkladů a učenosti nerozlévá. Ba lze říci, že jaksi i mocnější světlo poskytuje Anselm, čím bližší jest nám věkem, místem, povahou, snažením, a čím více blíží se podobností nynějším dobám buď druh zápasu, buď forma působnosti pastýřské, jím v obyčej zavedené, buď řád vzdělávací jím a žáky jeho rozšířený a spisy jeho ponejvíce utvrzený, z nichž vzato bylo pravidlo *k hájení náboženství křesťanského, k prospěchu duši a všech theologů, kteří vyučovali svatým písmům methodou školskou.*²⁾ Pročež jako ve tmě noční, když jedny hvězdy zapadnou, jiné vycházejí, aby osvětlovaly svět, tak po Otcích nastupují synové, aby svítili Církvi, mezi nimiž blažený Anselm zazářil jako hvězda nejjasnější.

A vskutku uprostřed temnoty své doby, zapletené v osidla neřestí a bludů, i nejvýtečnějším mužům ze svých vrstevníků zdál se svítiti jasem své učenosti a svatosti. Byl on *přední oporou víry a ozdobou Církve chloubou episkopátu, a předčil všecky vynikající a výborné muže*³⁾ své doby. — Byl i moudrý i dobrý i v řeči vynika-

---

¹⁾ I. Kor., XV., 41.

²⁾ Breviř Řím., dne 21. dubna.

³⁾ Epicedion in obitum Anselmi.

*jici, věhlasného důvtipu,¹⁾ a pověst o něm tak daleko se rozšířila, že právem jest napsáno, že nikoho nebylo na zemi, kdo by říci chtěl: menší než já jest Anselm a podobný mně²⁾; proto milý byl králům, knížatům i Velekněžům Nejvyšším. A nejen u svých spolubratří a věrného lidu, ale i u vlastních nepřátel chován byl v lásce³⁾. Jemu také, tehdy opatovi, poslal veliký a nejstatečnější Papež Řehoř VII. list plný úcty a blahovůle, jímž sebe i Církev katolickou poroučel do jeho modliteb⁴⁾. Rovněž Urban II. dosvědčil jeho *prvenství v náboženství i vědě*⁵⁾. Paschal II. mnoha listy, velmi srdečnými, chválou vynesl *uctivost jeho oddanosti, sílu víry a svatou vytrvalost v horlivosti, působením jeho zbožnosti i moudrosti*⁶⁾ snadno jsa pohnut, aby svolil k bratrským požadavkům toho, jehož neváhal prohlásiti nejmoudřejším a nejnábožnějším všech biskupů anglických.*

On však sám sobě se nezdál ničím jiným, než ledajakým ubožáčkem, človíčkem neznámým, vědomostí příliš malých, životem hříšníkem. Ale třeba tak pokorně o sobě smýšlel, to přece mu nebránilo, aby vysokými myšlen-

---

1) Na náhrobku.

2) Epicedion in obitum Anselmi.

3) Tamtéž.

4) Breviář Řím., dne 21. dubna.

5) Listy sv. Anselma, kniha II., list 32.

6) Listy sv. Anselma, kniha III., list 74. a 72.

kami se nezabýval, kdežto opačně usuzují lidé špatnými mravy a názory zkažení, o nichž praví Písmo Svaté : *Tělesný člověk nechápe věci, které jsou Ducha Božího* (I Kor. II, 14.). Podivnější však jest to, že jeho velikomyslnost a nezdolná vytrvalost, tolika útrapami, útoky a vyhnanstvími zkoušená, s takovou mírností a vlídností byla spojena, že i zlost těch, kteří naň nevražili, lámala, a jejich přízeň si získávala. Tak i ti, *jež tížil jeho soud, chválili jej přece, že dobrý jest*¹⁾.

Byla tedy v něm podivuhodná jakási shoda a souzvuk takových vlastností, o nichž většina mylně se domnívá, že nutně mezi sebou si odporují a žádným smírem že nelze je sloučiti; nelíčená upřímnost spojená s velikostí, skromnost s myslí vznešenou, statečnost s vlídností, zbožnost s učeností; takže jak v době přípravy ve svém řádě, tak i po celý život *podivuhodným způsobem sloužil všem za vzor svatosti a učenosti*²⁾.

Ovšem tato dvojí sláva Anselmova neudržela se mezi zdmi jeho domu ani v kraji jeho působení, ale jako ze stanu vojenského rozšířila se na slunce a prach. Když totiž nastaly mu doby, o nichž jsme se zmínili, bylo by mu nejostřeji zápasiti pro spravedlnost a pravdu. A ačkoliv svou přirozenou povahou nejvíce k takovým činnostem byl puzen, jež v rozjímání pozůstávají, do

¹⁾ Epicedion in obitum Anselmi.

²⁾ Breviář Řím., dne 21. dubna.

velmi mnoha a těžkých úkolů byl vržen, a chopiv se posvátného řízení, octl se v samém středu zápasu a to v okamžiku rozhodném. A ten, jenž byl povahy tiché a přívětivé, dohnán byl horlivostí v ochraně učení a svatosti Církve, vzdáti se příjemného klidu života, upustiti od přátelství a přízně předních mužů, přetrhati nejsladší pouta, jež ho pojila se spolubratry řeholní rodiny a druhy v úřadě biskupském, zápasiti s dlouhými útrapami, tísněnu býti všeho druhu nesnázemi. Anglii shledal jakožto místo plné nejkřutějších záští a nebezpečí, kde úsilovně bylo mu se stavěti na odpor králům a knížatům, po jejichž mínění přípustny byly různé Církve tak jako národy; proti netečným nebo posvátného úřadu nehodným sluhům; proti šlechtě i lidu nevědomému a do nejhorších neřesti se vrhajícímu; se zápallem nikdy neutuchajícím, jímž vynikl jako zastance víry, mravů, nauky a svobody Církve, a tudíž i učenosti a svatosti, právem zasluhuje této druhé pochvaly zmíněného Paschala: *Díky zajisté Bohu, že v tobě neustále setrvává autorita biskupská, a že postaven jsa mezi barbary, v hlásání pravdy neustupuješ ani násilnostem tyranů, ani přízni mocných, ani zapálení ohně, ani ruce napřážené. A opět praví: Radujeme se, že za přispění milosti Boží ani hrozby tebou neotřásají, ani sliby tebou neviklají* ¹⁾.

---

¹⁾ Listy sv. Anselma, kniha III., list 44. a 74.

Pro toto vše jest, Ctihodní Bratří, spravedливо, že také My, po uplynutí osmi století od té doby, s Předchůdcem Naším Paschalem pociťujeme radost, a ozvěnu vydávající jeho hlasu, Bohu díky vzdáváme. Zároveň líbí se Nám povzbuditi vás, abyste patřili na toto světlo svatosti a učnosti, jež v Itálii vzniknuvši, Francii zářilo přes třicet let, Anglii pak patnáct, a posléze veškeré Církvi stalo se společnou záštitou a ozdobou.

Nuže, vynikal-li Anselm *skutkem i slovem*, to jest, jestliže zároveň na kolbišti života i vědy, jestliže silou v rozjímání i bystrostí v jednání, jestli statečným zápasením i toužebným vyhledáváním pokoje zářivé triumfy Církvi zjednal i znamenitá dobrodiní občanské společnosti přinesl, to vše z toho vyvěrá, že v celém postupu života i ve službě vědy co nejpevněji přilnul ke Kristu a Církvi.

Pečující tyto věci vštípiti si na mysl při slavné památce tohoto velikého Učitele, čerpejme odtud, Ctihodní Bratří, skvělé příklady, a je obdivujme i následujme. Nejvíce pak z onoho rozjímání nabude se síly a útěchy k mužnému plnění úkolů posvátné služby, zpravidla obtížným a plným starostí, k horlivé péči, aby vše znovu vzděláno bylo v Kristu, aby ve všech *utvořen byl Kristus* (Galat., IV., 19.), nejvíce pak v těch, kteří dorůstají v naději na kněžství; k statečné obranně učitelské moci Církve; k úsilovnému vzpírání se za svobodu nevěsty Kristovy, za svatost

práva Bohem stanoveného, a konečně za vše, čehokoli vyžaduje hájení posvátného Principátu.

A není vás zajisté tajno, Ctihodní Bratři, na což jste si často s Námi stěžovali, jak smutny jsou doby, v nichž jsme se octli, a jak nepříznivý jest stav věcí Našich. Ba i rána té bolesti neuvěřitelné, již jsme utrpěli veřejnými pohromami, znovu byla roztržena tím, že hanebná obviňování vrhána na kněžstvo, jakoby svou liknavostí k této porážce bylo přispělo; že nastaveny překážky, aby dobrodějná moc Církve nebyla přístupna ubohým synům; že zhrdnuto i mateřskou její péčí a starostlivostí. O mnoha jiných věcech mlčíme, jež k záhubě Církve buď zchytrale a lstivě byly nastrojeny nebo bezbožnou smělostí spáchány, znásilněním veřejného práva a šlapáním po všelikém zákonu přirozené slušnosti a spravedlnosti. A nejtrudnější jest, že se tak přihodilo právě na těch místech, kam nejhojnější proud vzdělanosti, Církvi vnesené, byl rozlit. Neboť co jest tak nelidské, jako když ze synů, jež Církev jako prvorozené živila a hýčkala ve vlastním svém květu a síle, nerozpakují se někteří střely své obrátiti v klín Matky nejlaskavější? — A není se příliš co těšiti z poměrů v jiných krajinách, kde rozdílná sice jest tvářnost boje, zuřivost však táž, buď již hárající, nebo již již chystající se vyšlehnouti z temnot tajného spiknutí. To jest totiž konečný úmysl, u těch národů, jimž nejvíce se dostalo dobrodiní náboženství křesťanského, o vše-

chna práva Církev oloupiti; snítak naložiti, jako-
by nebyla rodem i právem dokonalou společno-
stí, jakou ji Nápravce naší přirozenosti zřídil; Jeho
království vyhladiti, jež třeba především a přímo
duši se týká, neméně směřuje k věčné spáse
těchto jako k bezpečnosti občanského blaha;
všechno zpřevraceti, aby místo vládnoucího Bo-
ha panovala bezuzdná libovůle pod lživým jmé-
nem svobody. A když dosahují toho, že panová-
ním neřestí a vášní zavedeno jest otroctví ze
všech nejhorší, a občané střemlav říti se v krajní
záhubu; — *neboť bidnými činí národy hřích*
(Přísl. XIV., 34.), — nepřestávají pokřikovati: *ne-
chceme, aby tento kraloval nad námi* (Luk. XIX.,
14.). Proto vyhnány byly řády řeholní, jež byly
vždy k veliké ochraně a ozdobě Církve, a prv-
ními nositeli vzdělanosti a učenosti ať mezináro-
dy barbarskými nebo mezi vzdělanými; proto
povaleny a souženy ústavy křesťanské dobročin-
nosti; proto vydáváni v posměch mužové sva-
tého svěcení, proti nimž buď tak se vystupuje,
aby síly jejich docela poklesly, nebo zamezuje
se jim vůbec přístup k veřejným učilištím nebo
dosti znesnadňuje; žádného podílu na vycho-
vání mládeže jim neponecháno; nebo všeliká
křesťanská akce k veřejnému prospěchu jim za-
mezena; výteční mužové z lidu víru katolickou
otevřeněji vyznávající vyloučeni ze všech hodno-
stí a míst, uráženi opovážlivými křivdami, stíháni
jako plémě nejposlednější a nejpodlejší, až přijde

dříve nebo později den, kdy znova propukne moc nepřátelských zákonů, že nebude moci se místiti do žádná akce veřejného života. Zatím strůjcové této války, tak zuřivě a úskočně podniknuté, hlásají, že nic jiného je nepobádá než láska k svobodě a snaha šířiti kulturu, nejinak lhouce než jejich otec, jenž *vrah byl od počátku, jenž mluvě lež z vlastního mluví, poněvadž lhář jest* (Jan, VIII., 44.), a proti Bohu i pokolení lidskému nesmířitelnou nenávistí rozpálen. Jsou to arci lidé drzého čela, kteří spoléhají na to, že mluví a úklady strojí uším neostražitým. Neponouká je totiž k bezbožné válce láska k vlasti neb úzkostlivá péče o lid nebo nějaká idea pravdy a šlechtnosti, nýbrž zuřivý vztek proti Bohu a jeho podivuhodnému dílu, Církvi. Z této zášti jako z otráveného pramene vyrážejí ony zločinné záměry na potlačení Církve a na odtržení společnosti lidské od spojení; odtud nešlechtné hlasy pokřikují, že již jest mrtva, nicméně však na ni dorážeti neustávají; ba i tak daleko postupují ve své smělosti a vzteklosti, že oloupenou o všelikou svobodu neváhají obviňovati, že ani pokolení lidskému ani obecnému blahu ničím neprospívá. Tentýž duch nepřátelský působí, že nejzřejmější dobrodiní Církve a Apoštolské Stolicе buď zlomyslně zatajují nebo mlčením pomíjejí; ba že chápou se každé příležitosti, aby vrhali podezření a vlévali chytrou šalbu do uší i duší davu, na jednotlivé činy a výroky Církve

číhající a je překucující jakožto samá nebezpečí hrozící společnosti, kdežto naproti tomu nelze pochybovati, že vzrůst vlastní svobody a nejčistší vzdělanosti pochází především od Krista, skrze Církev.

Jak mnohdy jindy, tak zvláště v promluvě ve svatém Konsistoriu dne 16 prosince 1907 jsme vás, Ctihodní Bratří, napomenuli, aby péče vaše bedlivě obrácena byla proti útoku této války, od vnějších nepřátel zdvižené, jimiž *někde sice v šiku a zápase otevřeném, jinde úskokem a zálohami, přece však všude Církev obléhánu vidíme.*

Avšak neméně přísně jako bolestně jest Nám vyhlásiti a potlačovati jiný druh války, vnitřní sice a domácí, ale tím zhoubnější, čím skrytěji se tají. Tento mor nastrojili kteřísi synové zkažení, v samém lůně Církve schovaní, aby je rozdrásali. Zatínají své sekery do duše Církve tak jako do kořene pně, aby jistým úderem a dobře mířeným zasáhly. Neboť mají úmysl zkaliti prameny křesťanského života i nauky; svatý poklad víry rozchvátiti; pohrdáním autoritou papežskou i biskupskou základy božské ústavy podvrátiti; nový tvar Církve zavésti, nové zákony, nová práva stanoviti, dle toho jak ohavné názory, jež vyznávají, vyžadují; celou konečně tvář božské Nevěsty chtějí znetvořiti, jsouce přešlehnuti lichým bleskem jakési novější vzdělanosti, to jest, lživého jména vědy, jíž se varovati opětovně nám káže Apoštol těmito slovy: *Hleďtež, ať vás nikdo*

neoklame filosofii a marnou šalbou, podle podání lidského, podle základů světa, a ne podle Krista (Kolos., II, 8).

Touto filosofií a šalbou prázdné učenosti na odiv vystavované a s nejvyšší smělostí v posuzování spojované, někteří svedeni, *marni učení jsou v myšleních svých* (Řím., I, 21), a *dobré svědomí . . . odvrhše, ztroskotali s vírou* (I. Tim. I, 19); jiní nerozhodným myšlením rozdvojeni, jakoby proud názorů jsou zaplavováni, aniž sami vědí, k jakému břehu zakotviti; jiní zneužívajíce volného času a studií, nestravitelné žvásty s marnou námahou sledují, čímž se stává, že od studia věcí božských a čistých pramenů nauky jsou odváděni. A ačkoliv zhoubná tato nákaza, jež od horečného pachtění se po novotách dostala jméno *modernismu*, častěji byla ohlášena a nezřízeností vlastních stoupenců závoje svého zbavena, přece neustává býti na velikou škodu Křesťanstvu. Skrývá se jed uzavřený v žilách i vnitřnostech nynější společnosti, jež od Krista a od Církve se odštěpila; zvláště však leze *jako rak* mezi dorůstající mládež, jejížto zkušenost jest nepatrná a nerozvážnost ducha přirozená. Neboť že takto si vedou, není zajisté důsledkem toho, že by ovládali čistou a přesnou vědu; ježto mezi rozumem a vírou nemůže býti skutečného rozporu¹⁾; ale že sami o sobě přes příliš smý-

---

¹⁾ *Sněm Vatik., Konstituce Dei Filius, kap. 4.*

šleji ; že nadmuti jakýmsi morovým dechem tohoto věku, v podnebí nečistém a hustém žijí ; že poznání věcí svatých, jehož buď vůbec nemají, nebo spletené a pomísené, s hloupou nadutostí spojují. Šíření této nákazy podporuje pokleslá víra v Boha a odpadnutí od Něho. Neboť ti, jež toto slepé bažení po novotách o překot žene, snadno mají za to, že dosti jest jim sil, aby buď zřejmě nebo potají setřásli se sebe všeliké jho božské autority, aby náboženství si vytvořili asi v mezích práva přirozeného a přizpůsobené duchu jednotlivců, jež by si vypůjčilo podobu a jméno křesťanského, ve skutečnosti však životem i pravdou bylo by od něho co nejdále.

A tak z věčné války proti všemu božskému nové války se plodí, s jiným pouze způsobem zápasu ; a to jest tím nebezpečnější, čím lstivější jsou zbraně líčené zbožnosti, čistoty ducha, roznicené vůle, již tito tluchubářští stranilové usilují přátelsky srovnati věci nejrozpornější, a sice potrhlost vratké vědy lidské s božskou vírou, a důstojnost a stálost Církve s duchem kolísající doby.

Na toto s Námi si stěžujete, Ctihodní Bratři, neklesáte proto na mysli aniž ztrácíte veškerou naději. Je známo vám, jak těžké zápasy křesťanstvu přinesly doby vzdálenější, ač této naší nikterak podobné. V té věci třeba jen obrátiti mysl i ducha na doby Anselmovy, jak z letopisů jest známo, arci velmi těžké. Bylo totiž vskutku zá-

pasiti o oltáře i krby, to jest, za svatost veřejného práva, za svobodu, vzdělanost, učení, kterýchžto věcí ochrana na jediné Církvi spočívala; bylo krotiti moc knížat, jichž společným úsilím bylo rušiti právo a řád; vyhlazovati neřesti, zušlechťovati ducha, vésti ke kultuře lidí, nezapomenuvší dosud starého barbarství; podněcovati část kněží ochablejších nebo nemírnějších, kteří nezřídka vybráni byvše libovůlí a lstí knížat, jejich panství jako sluhové bývali poddáni a jim ve všem hováli.

Takový byl stav věcí zvláště v těch krajích, jichžto povznesení věnoval Anselm obzvláštním způsobem svou pílí a péčí, ať úřadem učitelským, ať příkladem nábožného života, ať ustavičnou bedlivostí a mnohostrannou péčí arcibiskupa a primasa. Jeho právě neobyčejných dobrodíní zakusily provincie francouzské a ostrovy britské, ony před málo věky uvedené pod moc Normanů, tyto přijaté nedávno do lůna Církve. Časté vzpoury i vnější války, jimž byli oba tito národové trýzněni a zmitáni, zavdaly podnětk uvolnění kázně jak knížatům a jich vládě podřízeným, tak kněžstvu a lidu.

Na tyto věci nikdy neustali trpce naříkati nejvýtečnější mužové toho věku, mezi nimi starý učitel Anselmův a předchůdce jeho na stolci Canterburském, Landfrank; hlavně však Papežové římské, z nichž stačí připomenouti jednoho, muže nezdolné síly duševní, předbojovníka

spravedlnosti neohroženého, vytrvalého zástánce práv a svobody Církve, přebdělého strážce a ochránce kázně kněžstva, Řehoře sedmého. Jich horlivost a příklad napodobuje, pozvedl Anselm výše hlas bolesti a takto psal knížeti svého národa, jenž se chlubil jeho příbuzenstvím a přátelstvím: *Vidíte, můj předrahý pane, jak matka naše Církev Boží, již Bůh nazývá svou krásnou přítelkyní a milovanou nevěstou, jest šlapána zlými knížaty; jak od těch, jimž jako obhájcům k ochraně jest Bohem svěřena, k jejich věčnému zatracení jest soužena; s jakou osobitostí zabrali věci její ve vlastní prospěch; s jakou krutostí uvádějí v otroctví její svobodu; s jakou bezbožností pohrdají a boří zákon a náboženství její. Kteří odmítajíce býti poslušni dekretů Apoštolského Pastýře (jež k utvrzení křesťanského náboženství čini), rozhodně osvědčují se neposlušnými Petra Apoštola, jehož místo zastává, ano Krista, jenž Petrovi svěřil svou Církev* Všechny totiž, kdo nechtějí býti poddáni zákonu Božimu, nepochybně jest pokládati za nepřátele Boží ¹⁾. Tak Anselm; jehož hlasu kéž by nakloněným sluchem byli poslechli nejen ti, kteří po velestatečném knížeti tom nastoupili, a jeho vnukové, ale také jiní králové a národové, jež takovou láskou zahrnul, tolikerou záštitou opevnil a dobrodiním vyzbrojil.

---

¹⁾ Listy, kniha III, list 65.

Zatím však podnícené proti němu bouře útrap, oloupení, zápasy, zvláště v úřadě biskupském, nejen nestrhaly strun jeho ctností, nýbrž ještě pevněji jej připoutaly k Církvi a Stolicí Apoštolské. Píše totiž zmíněnému Papeži Paschalovi, úzkostmi stísněn a starostmi sevřen praví : *Nebojím se vyhnanství, ani chudoby, ani muk, ani smrti, neboť na to vše, s přispěním Božím, jest srdce mé připraveno pro poslušnost Stolice Apoštolské a Svobodu Matky mé, Církve Kristovy.*¹⁾

— O ochranu a pomoc se utekl ke Stolci Petrovu, s tím úmyslem, *aby někdy stálost náboženství církevního a apoštolské autority nebyla nějak ode mne nebo pro mne zeslabena*, jak sám naznačuje v listě dvěma vznešeným prelátům Církve Římské. Smysl pak a důvod dokládá, v němž zřejmě jest nám patrna známka pastýřské statečnosti a důstojnosti : *Raději totiž chci zemřít a dokud žiji všemožnou nouzi ve vyhnanství strádati, než viděti čest Církve Boží skrze mne nebo mým příkladem nějak poskvrněnu.*²⁾

Tedy ona čest, svoboda a bezúhonnost Církve, tyto tři věci ve dne v noci tanou svatému muži na mysli ; za jejich zachování na Boha naléhá slzami, modlitbami, obětmi ; všechny síly napíná i v prudkém odporu i mužném utrpení, aby jim napomáhal ; je činností, spisy, slovy chrání. K tomuto hájení něžnými sice, ale důrazný-

¹⁾ Listy, kn. III, l. 73.

²⁾ Listy, kn. III, l. 73.

mi slovy nabádá bratry řeholní, biskupy, kněžstvo i věrný lid, užívaje také přísnějších vůči těm knížatům, jež práva a svobodu Církve nesmírným poškozováním svým a svých poddaných šlapala.

Vznešené ony hlasy svaté svobody, jak velmi případné v této době, tak hodné zajisté těch, jež *Duch Svatý ustanovil biskupy, aby spravovali Církev Boží* (Skutk. XX, 28), ani tehdy nejsou bez ovoce, kdy buď pro pohaslou víru nebo pokleslé mravy nebo pro zaslepené předsudky jsou přijímány sušima zacpanýma. K nám především, Ctihodní Bratří, jak zajisté víte, odnáší se ono božské napomenutí: *Volej, nepřestávej, jako trouba povyš hlasu svého* (Isai, LVIII, 1); a to zvláště kdy i *Nejvyšší vydal hlas svůj* (Žalm XVII., 14.), bouřením přírody a pohromami strašnými; hlas *Hospodina otřásajícího zemi*, hlas s výše znějící, nemilý našim uším, že co není věčné, nic není; *neboť nemáme zde města trvalého, ale budoucího hledáme* (Žid., XIII, 14); hlas spravedlnosti a zároveň milosrdenství, volající národy zbloudilé na stezku dobra a pravdy. V těchto obecných nehodách jest nám výše povznésti hlas; veliké pravdy vpravovati ne pouze nejnižším vrstvám, nýbrž nejvyšším a dobře žijícím, a vůdcům národů a rádcům přibraným k vládě; předkládati všem nejmohutnější ony myšlenky, jichž pravdivost doklady krvavými potvrdily dějiny, jako tuto: *Bídnými však činí národy hřích* (Přísl.,

XIV, 34) — *Ale mocni mocně muka trpěti budou* (Moudr., VI, 7); a rovněž jak jest v Žalmu II: *A nyní králové srozumějte, učte se, kteříž soudíte zemi . . . Chopte se kázně, aby nerozhněval se někdy Hospodin, a vyzahynuli uchýlivše se s cesty pravé.* Avšak výsledky těchto hrozeb jest očekávat nejtrpčí, ježto všeobecná nepravost stoupá, ježto ti, kteří jsou v čele i ostatní občané v tom nejvíce se proviňují, že ze středu svého zapuzují Boha a od Církve Kristovy se odvracejí; z tohoto pak dvojího odvratu vyplývá všeobecný zmatek a nekonečná téměř setba neštěstí jak pro jednotlivce tak pro veškerou společnost.

Můžeme-li tedy státi v sousedství takových zločinů mlčky a klidně, jako nezřídka činívají i dobří, ať pokládá každý ze svatých pastýřů za sobě řečené a jiným případně doporučuje, co píše Anselm nejmnocnějšímu knížeti flanderskému: *Prosim, zapřisahám, napominám a radím vám jako věrný duši vaší, Pane můj a v pravdě milovaný v Bohu, abyste nikdy neměl za to, že zmenší se výše vaší důstojnosti, milujete-li a hájíte-li svobodu nevěsty Boží a matky své Církve; aniž myslíte, že se snižujete, vyvyšujete-li ji, aniž se domnívejte, že se seslabujete, posilujete-li ji. Vizte, rozhlédněte se; příklady jsou na snadě; považte, kam spějí, kam docházejí knížata, jež na ni dorážejí a šlapou ji? Toť dosti jasno; netřeba slov.¹⁾*

---

¹⁾ Listy, kn. IV., list 12.

A totéž zřejměji ještě vyznačil, stejnou silou a lahodností slov, v dopise králi Jerusalémskému Balduinovi: *Jako nejvěrnější přítel vás prosím, napomínám, zapřísáhám, k Bohu se modlím, abyste živ jsa pod zákonem Božím vůli svou veskrze podřídil vůli Boží. Neboť tehdy vládnete v pravdě ve svůj prospěch, vládnete-li podle vůle Boží. Nemyslete si, jak mnozí špatní králové čini, že Církev Boží jest vám dána jako pánu k otročení, nýbrž jakožto ochránci a obhájci jest vám svěřena. NIC NEMILUJE BŮH NA TOMTO SVĚTĚ TAK JAKO SVOBODU CÍRKVE SVÉ. Kdož ji chtějí ne tak prospívati jako panovati, nepochybně se osvědčují nepřátely Božími. Svobodou chce Bůh míti nevěstu svou, ne služkou. Kdo chovají se k ní a ctí ji jako synové matku, vpravdě se osvědčují býti syny jejími i syny Božími. Kdo však ji jako poddané panují, čini se ne syny, nýbrž cizími, a jsou tudíž právem z dědictví a věna ji slíbeného vyděděni.¹⁾ — Tak vyráží z prsou svatého muže horoucí láska k Církvi; tak vzpíná se snaha po ochraně svobody, nad niž nic není potřebnějšího k řízení křesťanské společnosti, nic Bohu milejšího, jak dotvrzuje ona stručná a skvělá tohoto výborného Učitele myšlenka: *nic nemiluje Bůh na tomto světě tak jako svobodu Církve své.* A nelze Nám, Ctihodní Bratří, lépe otevřítí vám mysl i srdce Naše, než častým opakováním uvedených slov.*

---

¹⁾ Listy, kn. IV. list 8.

Rovněž zdá se nám vhodným vypůjčiti si od něho napomenutí směřující ke knížatům a šlechtě. Takto píše totiž královně anglické Matildě: *Chcete-li řádně, dobře a působivě vzdáti skutkem Bohu díky, mějte na zřeteli onu královnu, již z tohoto světa se mu zalibilo vyvoliti si za nevěstu Tu, pravím, mějte na zřeteli . . . tu vyvyšujte, ctěte, hajte, abyste stou a v této nevěstě Bohu se zalibili a s ní vládnouce ve věčné blaženosti živi byli.*¹⁾ Tehdy však zvláště, když připadnete na nějakého syna mocí pozemskou nadutého, nebo Matky velmi milující zapomínajícího, nebo něžné její vládě se vzpouzejícího, ať vám nevypadnou z mysli tato slova: *Na vás jest . . . abyste tyto a podobné věci . . . často, ať jest to vhod nebo nevhod, vštěpovali; a domlouvali, aby nikoli pánem, ale obhájcem, nikoli pastorkem, ale synem Církve se osvědčoval.*²⁾ Vždyť naši jest povinností, nám především patří, abychom tato další vznešená a otcovská slova Anselmova radili a hleděli upevňovati v mysli lidí: *Slyším-li o vás něco, co se Bohu nelíbí a vám neprospívá, a opomenuli vás napomenouti, ani Boha se nebojím, ani vás nemiluji, jak jsem povinen?*³⁾ — Slyšíce pak, že s církvemi, jež jsou v rukou vašich, jinak nakládáte, než jim i vaši duši prospívá, tu následující Anselma, musíme vás opětně žádati, na-

¹⁾ Listy, kn. III., list 57.

²⁾ Listy, kn. III., l. 59.

³⁾ Listy, kn. IV., l. 52.

pomenouti, a domluviti vám, *abyste s nimi ne s myslí nedbalou jednali, a usvědčí-li vás svědomí vaše, že jest třeba v nich něco napravití, abyste spěchali napravití*¹⁾). *Neboť nic nemá se zanedbatí, co lze napravití, ježto Bůh vymáhá na všech nejen co zlého činí, ale také co zlého nenapraví, co napravití mohou. A čím větší mají moc, aby napravili, tím přísněji vymáhá na nich Bůh, aby dle moci milostivě jim udělené dobře chtěli a jednali.*

*. Nezmůžete-li však vše najednou, nesmíte proto zanechatí úsilí, spěti od lepšího k lepšímu, neboť Bůh dobré úmysly a snahy dobrotivě provádívá a odměňuje šťastným výsledkem.*²⁾)

Tato a jiná podobná napomenutí, jím statečně a moudře ve sluch králův a lidí nejmocnějších vpravovaná, výtečně se hodí na svaté pastýře a knížata církevní, jimž svěřena jest ochrana pravdy, spravedlnosti a náboženství. Mnoho sice překážek doba nastavila, a tolik osidel na Nás vrženo, že již stěží zbývá místa, kde by bylo lze dlíti volně a bezpečně. Neboť zatím co všeobecně se povolují otěže beztrestné libovůli, s krutou tvrdošijností jest Církev svírána pouty, a ježto jméno svobody vydáno v šanc posměchu, den ze dne novou lstí se brání veškeré činnosti vaší a kněžstva, takže není divu, že *nezmůžete všechno najednou* k odvrácení lidí od bludu a neřestí, k odstranění zlých návyků, k zasetí pojmů pravdy

¹⁾ Listy, kn. IV., l. 52.

²⁾ Listy, kn. III., l. 142.

a dobra do duší, a konečně k uvolnění Círke, sevřeně tolikerou tísní.

Ale máme čím vzpřímiti ducha. Neboť živ jest Pán a způsobí, aby *milujícím Boha všechny věci napomáhaly k dobrému* (Řím., VIII, 28). On ze zlého vyvodí dobré, uštedře Církvi tím skvělejších vítězství, čím urputněji usiluje lidská zvrhlost dílo Jeho překaziti. Jest to podivuhodným úradkem božské Prozřetelnosti ; to jsou v přítomném stavu věci *nevystižitelné cesty její* (Řím., XI, 33) ; — *nejsou zajisté myšleni má myšleni vaše, aniž cesty vaše cesty mé, pravi Hospodin* (Isai., LV, 8), — aby Církev den ze dne více se blížila podobě Kristově a obrážela otisk Jeho, tolik a tak velikých muk vytrpěvšího, takže jaksí doplňuje to, *čeho se nedostává z utrpení Kristových* (Kolos., I, 24). Pročež jest jí na zemi bojující tento zákon božským řízením stanoven, aby zápasy, útrapami, útisky ustavičně byla štvána, aby tímto způsobem života mohla *skrze mnohá soužení vejiti do království Božího* (Skutk., XIV, 21), a k Církvi v nebi vítězné konečně jednou se připojiti.

Na tomto místě všimněme si, jak Anselm vykládá místo u sv. Matouše : *Kázal Ježíš učedníkům svým vstoupiti na loďku. Pravi: Podle mystického smyslu ličí se v celku stav Cirkve od příchodu Spasitelova až ke konci světa*   *Loď tedy UPROSTŘED MOŘE ZMÍTALA SE VLNAMI, zatím co Ježíš dlel na vrcholku hory ; neboť od té,*

co Spasitel vstoupil na nebesa, Cirkev svatá velikými souženými na tomto světě jest zmitána, různými vichřicemi pronásledování hnána, a rozličnými podlostmi zlých lidí týrána a neřestmi všelijak zkoušena. NEBOŤ BYL VÍTR JÍ PROTIVNÝ, ježto duti zlomyslných duchů vždycky jí odporuje, aby k přístavu spásy nepřistála ; snaží se ji potopiti vlnami protivenství světa a kde jaké může přikoří jí vzbuzuje.¹⁾

Náramně se tedy mýlí, kdo si malují a očekávají stav Církve prostý všelikých zmatků, kdy vše by plynulo po vůli, nikdo by neodporoval autoritě a vládě posvátné moci, a bylo by lze jaksi požívatí nejpříjemnějšího klidu. Ještě hanebněji se klamou, kdo mylnou a marnou nadějí po dosažení takového míru vedení, zastírají zájmy a práva Církve, kladou je za zájmy soukromé, bezprávně je zmenšují, světu, jenž *všechn jest ve zlém postaven* (I. Jan., V, 19), přizvukují, chtějíce si získati přízeň stoupenců novoty a nakloniti je Církvi, jakoby byla možná nějaká dohoda světla s tmou nebo Krista s Belialem. To jsou chorobné sny, jichž marné preludy nikdy se nepřestaly aniž přestanou tvořiti, dokud budou buď chabí vojínové, kteří, jak uvidí nepřítel, zahodíce štít prchnou, nebo zrádci, kteří spěchají s protivníkem, to jest v našem případě s nejúhlavnějším nepřitelem Boha a pokolení lidského, se smířit.

¹⁾ Hom., III.

Vaší povinností jest tedy, Ctihodní Bratří, jež božská Prozřetelnost ustanovila pastýři a vůdci křesťanského lidu, starati se, seč jste, aby vratká tato doba zanechala tohoto podlého obyčeje, kdy plane tak krutá válka proti Náboženství, vězeti v hanebné netečnosti, nebýti na žádné straně, oklikami a kompromissy převraceti práva božská i lidská, a aby si vryla v duši onu jistou a určitou větu Kristovu: *Kdo není se mnou, proti mně jest* (Mat. XII, 30). Ne že by neměli naprosto oplývati otcovskou láskou sluhové Kristovi, k nimiž nejvíce směřují slova Pavlova: *všechněm všecko učiněn jsem, abych všecky ke spasení přivedl* (I. Kor., IX, 22), nebo že by neslušelo nikdy poněkud také ustoupiti od svého práva, pokud jest třeba a vyžaduje toho spása duší. Takovéto nedůtklivosti jistě nepadá žádné podezření na vás, jež láska ke Kristu pudí. Vždyť oprávněný ústupek nemá v sobě výtky porušené povinnosti, a věčných základů pravdy a spravedlnosti ani dost málo se nedotýká.

Tak právě čteme, že se událo ve věci Anselmově, či spíše Boží a Církve, pro niž mu bylo tak dlouho a ostře bojovati. Když byl totiž urovnán dlouhotrvající spor, vynáší jej Náš často zmiňovaný Předchůdce Paschal těmito slovy: *To myslíme arci že se stalo pro tvou lásku a na tvé naléhavé modlitby, že slitování nebeské po této stránce shlédlo na onen lid, jemuž v čele stojí*

tvá péče. — O otcovském pak prominutí, s jakým tentýž Nejvyšší Velekněz přijal vinníky, toto čteme: Že pak jsme do té míry ustoupili, věz, že z toho nadšení a útrpnosti se stalo, abychom pomohli povstati těm, kteří leželi. Neboť kdo stojí, ležícímu podává ruku k pozdvižení, nikdy ležícího nevzpřímí, leč když se i sám sehne. Ostatně, ač se zdá sklonění bližiti se pádu, přece postojе přímého nepozbývá. ¹⁾

Tato slova velezbožným Předchůdcem Naším na útěchu Anselmovu pronesená si osobujíce, nechceme přece tajiti úzkostlivých pochybností, v nichž i nejlepší svatí pastýřové někdy kolísají nevědouce si rady, zda povolněji jednati či pevněji vzdorovati. Na doklad toho sloužití mohou úzkosti, zmatky a slzy nejsvětějších mužů, kteří příliš dobře znali tíži řízení duší a velikost nebezpečí na sebe vzatého. Zřejmé však svědectví poskytuje život Anselmův, jemuž z milého zátiší pobožnosti a studií k nejvyššímu úřadu v nejtěžších dobách, jak jsme pravili, povolánému, podstoupiti bylo právě nejkrutější boje. Když pak byl v tolik starosti zapleten, ničeho více se neobával, než že se dosti nestará o spásu lidu, čest Boží, důstojnost Církve. Ale když byl těmito myšlenkami sklíčen, a zvláště pro odpadnutí velmi mnoha, i z počtu svatých představených, prudkou bolestí sevřen, nic jej více neosvěžovalo jako důvěra skládaná

---

¹⁾ Listy, kn. III, list 140.

v pomoc Boží a útočistě hledané na klíně Církve. *A tak stoje v troskách . . . za bouří dorážejících, do klína Církve se utikal, na římském Papeži žádaje svaté a ochotné pomoci a útěchy.* ¹⁾ Ale Božím asi řízením se stalo, že muž obzvláštní moudrosti a svatosti tolika protivenstvími byl stihán. Těmito útrapami mohl tudíž býti příkladem a útěchou nám pracujícím ve svaté službě a vrženým do největších nesnází, tak že jednomu každému z nás lze totéž smýšlet i chtít, co Pavel: *Rád chlubiti se budu svými nemocmi, aby ve mně přebývala moc Kristova. Pročť libuji si ve svých nemocech . . . ; nebo když nemocen jsem, tehdáž jsem mocen* (II Kor., XII, 9, 10). Těchto slov není daleko, co píše Anselm Urbanovi II: *Svatý Otče, boli mne, že jsem to, co jsem, boli mne, že nejsem, co jsem byl. Boli mne, že jsem biskupem, poněvadž pro své hříchy nekonám povinnost biskupa. Na místě nízkém jsem se zdál něco konati ; postaven jsa na vznešené, prevelikým břemenem jsem stlačen, a ani sobě ovoce nepřináším, aniž někomu jsem k užitku. Břemeni totiž podléhám, neboť sil, ctností, přičinění, vědomosti k takovému úřadu potřebných nedostává se mi víc než by se zdálo. Starosti nesnesitelné přejí si prchnouti, břímě zanechati ; naproti tomu bojím se Boha uraziti. Bázeň Boží mne přiměla, abych břímě to na sebe vzal, tatáž bázeň mne nabádá, abych je podržel . . . Nyni, po-*

¹⁾ Listy, kn. III, list 37.

něvadž vůle Boží jest mi skryta, a nevím, co si počítí, vzdychám tápaje v nejistotě a nevím, jaký dáti věci konec. ¹⁾

Božské tak zalíbilo se dobrotě, by mužové výtečné svatosti ne neznali, jaká jest jejich přirozená slabost, tak aby nabyli všichni přesvědčení, že konají-li sami co skvělého, jest to docela přičítati moci s hůry, a aby poklesávání ducha vedlo lidi k tomu, by značnějším úsilím vážili si autority Církve. To přihodilo se Anselmovi i jiným biskupům, za svobodu a učení Církve vedením Stolice Apoštolské zápasícím; kteřížto přinesli to ovoce své poslušnosti, že jako vítězi vyšli ze zápasu a svým příkladem potvrdili božskou větu: *muž poslušný mluvití bude vítězství* (Přísl., XXI, 28). Největší pak naděje na dosažení takového vítězství září těm, kdo s upřímným srdcem poslouchají toho, jenž jest nositelem osobnosti Kristovy, ve všem, co se týká buď vedení duší či správy Církve nebo jiných věcí s těmito nějak souvisejících; *neboť od autority Stolice Apoštolské odvisly jsou směry a záměry synů Církve. ²⁾*

Jak vynikl takovouto chválou Anselm a s jakým zápalem, s jakou věrností udržoval spojení se Stolicí Petrovou, z toho možno seznati, co čteme v jeho dopise témuž Papeži Paschalovi: *S jakým úsilím mysl má se upíná, seč jest, úctou*

¹⁾ Listy, kn. III, l. 37.

²⁾ Listy, kn. IV., list 1.

a poslušnosti k Stolicí Apoštolské, dosvědčují četné velmi kruté útrapy srdce mého, pouze Bohu a mně známé . . . A doufám v Boha, že nic není, co by mne od tohoto snažení mohlo odtrhnouti. Pročež pokud jen mi možno, chci rozhodnutí téže autority svěřiti všechny činy své k řízení, a kde třeba jest, k opravě.¹⁾

Tutéž velepevnou vůli tohoto muže dosvědčují všechny jeho činy i spisy, především však listy ony přelahodné, jež jsou *psány třtinou lásky*²⁾, jak praví zmíněný Předchůdce Náš Paschal. Avšak nejen *pomoci a útěchy se dovolává*³⁾ ve svých listech, ale slibuje, že bude napomáhati nepřetržitými modlitbami k Bohu, jako když psal, jsa opatem v Bekce, Urbanovi II těmito láskyplnými slovy: *Za vaše a Církve Římské soužení, jež jest i našim a všech vpravdě věrných, neustáváme úpěnlivě prositi Boha, aby zmírnil vám dny zlé, dokud nebude vykopána jáma hříšníkovi. A jsme jisti, že, ačkoliv zdá se ještě odkládati, neponechá biče hříšníků nad údělem spravedlivých ; poněvadž dědictví svého neopustí, a brány pekelné ho nezmohou.*⁴⁾

Tyto a jiné toho druhu listy Anselmovy nás podivuhodně těší, jak pro obnovení památky jeho, nad něhož jistě nikdo nebyl k této Apo-

---

¹⁾ Listy sv. Anselma, kn. IV, list 5.

²⁾ Listy, kn. III, l. 74.

³⁾ Tamtéž, list 37.

⁴⁾ Listy, kn. II, list 33.

štolské Stolicí více připoután, tak pro oživení vzpomínky na vás, Ctihodní Bratří, kteří jste v podobných zápasech a vůli máte jednotnou, jak patrně z listů vašich a jiných projevů velmi četných.

Jest věru podivno, jaké síly a pevnosti nabylo za bouří, postupem dlouhých věků proti křesťanstvu zuřících, ono nutné spojení, jímž biskupové i stádo věřící den ze dne těsněji Inuli k Papeži římskému, až na nynější časy, kdy zápal ten tak vzrostl, že se zdá jakýmsi zázrakem Božím, že mohly se sjednotiti v takový souhlas vůle lidí. Tato ovšem shoda lásky a poslušnosti Nás mocně vzpružuje a velmi posiluje, jsouc zároveň ozdobou a nejpevnější záštitou Církve. Ale tím více zase rozdmychuje se nenávisť starého hada proti nám, čím hojnějšího dobrodiní se dostane; a tím krutějším hněvem soptí proti nám bezbožní lidé, čím ostřeji je zaráží tato neobvyklost. Neboť něčemu podobnému nemohou se podívat na ostatních společnostech, aniž smysl toho nějaký postřehují, jenž by vycházel buď z důvodů politických neb z jakékoliv lidské věci, aniž pováží, že vznešená modlitba Kristova, již modlil se naposled stoluje s učedníky, splněním se potvrzuje.

Třeba tedy veškerou mocí se snažiti, Ctihodní Bratří, aby těsně souvisící údy den ode dne pevnějším poutem byly s hlavou spjaty, se zřetelem na věci božské, nikoli lidské, abychom všichni *jedno byli* v Kristu. K tomu cíli napneme-li plachty

i vesla, nejlépe budeme zastávat svěřený sobě úkol, pokračování v díle Kristově a šíření království Jeho na zemi. Tam hledí ona něžná prosba, již Církev ustavičně naléhá na nebeského Ženicha, která zahrnuje soujem všech Našich tužeb: *Otče svatý, zachovej je ve jménu Svém, kteréž jsi mi dal, aby byli jedno, jakož i my* (Jan XVII, 11).

Tímto pak přičiněním myslíme obranu, nejen proti vnějším nájezdům nepřátel v šiku útočících, aby zviklali práva a svobodu Církvě, ale také proti nebezpečím války domácí a vnitřní, o níž děje se svrchu zmínka, kde želeli jsme, že jest jistý druh lidí, kteří smyšlenkami lstivých ideí snaží se podobu ba i povahu Církvě v základech změnit, neporušenost nauky poskvřniti, všechnu kázeň odstraniti. Plazí se dosavad ještě onen zmíněný jed a otravuje nemálo lidí, i osoby svatého svěcení, zvláště mladíky, nečistým, jak jsme pravili, vzduchem nadmuté, jež bezuzdné choutky horempádem ženou a oddechu jim nepopřávají.

Jsou také mezi nimi, kteří, jsouce nadání omezenějšího a ducha nekázaného, cokoliv přinese den nového v těch vědách, jež se obírají stopováním přírody viditelné a směřují k prospěchu nebo pohodlí nynějšího života, to jakožto nové zbraně s nejvyšší drzostí a lstivostí obracejí proti pravdě Bohem zjevené. Ti nechť pomní, jak různé a odchylné byly názory stou-

penců neprozíravé novoty o věcech k poznání ducha a k řízení života zřejmě nevyhnutelných, a ať poznají, že jest to trest stanovený na lidskou pýchu, že jich nikdy nepoznají a že ještě na cestě utonou, dříve než spatřiti mohli přístav pravdy. Ale oni téměř ani svým vlastním příkladem se nepoučili, aby přece o sobě smýšleli pokorněji a zanechali *radý . . . i všeliké vysokosti, povyšující se proti umění Božimu, uvádějící všeliký rozum ve službu Kristovu* (II Kor. X. 4, 5).

Ale naopak oni z přílišné zpupnosti upadli v opáchnou neřest, sledující toho směru filosofii, jež o všem pochybuje a zaplavuje vše jakousi nocí, a hlásíce se k *agnosticismu*, provázenému mnohonásobnou družinou bludů a téměř nekonečnou rozmanitostí názorů sobě divně odporujících ; kterýmžto utkáním se názorů *mar-nými stali se v myšleních svých* nebo *pravice se býti moudrými, blázny se stali* (Řím., I, 21, 22).

Zatím velkolepými a pestrými slovy jejich, slibujícími novou moudrost jako s nebe spadlou a skryté cesty učení, část mládeže ponenáhlu počala se viklati a odvraceti ; což rovněž se kdysi přihodilo Augustinovi, zaskočenému lstmi manichejskými. O těchto zhoubných učitelech ztřeštěné moudrosti, o jejich opovážlivostech, podvodech a šalbách opravdu dosti jsme pověděli v encyklice ze dne 8 září 1907, začínající slovy *Pascendi dominici gregis*.

Na tomto místě rádi bychom upozornili, že zmíněná nebezpečí těžší sice jsou nyní a blíže doléhají, ale přece nejsou docela nepodobná těm, jež za časů Anselmových ohrožovala učení Církve. Mimo to jest uvážiti, že stejnou téměř nám může býti pomocí a útěchou Anselmovo učení na obranu pravdy, a apoštolská jeho síla v hájení práv a svobody Církve.

Aniž bychom zde sledovali, jaká byla vzdělanost oné vzdálené doby a jaké mravy kněžstva i lidu, jen krátce dotkneme se dvojitého nebezpečí, způsobeného tím, že duchové té doby zaběhli do opačných extrémů.

Byli totiž lidé nejapní a prázdni, vzdělání povrchního a pomíseného, kteří nezáživnou spoustou poznatků se chlubili, marným preludem filosofie čili dialektiky jsouce oklamáni. Ti ovšem ve své marné šalbě, kryjící se jménem vědy, pohrdali posvátnými autoritami, *s hanebnou opovážlivostí odvažují se disputovati proti ledačemu, co vira křesťanská vyznává, . a raději v nerozumné pýše usuzují, že nikterak nemůže existovati, čeho sami nemohou chápati, místo aby v pokorné moudrosti přiznali, že mnoho věcí může existovati, jichž sami nemohou pojmuti . . .* Obyčejně totiž ze začátku někteří vystrkují jakoby rohy sebevědomé vědy — nevědouce, že domnívá-li se někdo, že něco ví, nepoznal ještě, jakým způsobem jest mu to třeba věděti — dříve než by jim upevněním víry narostla duchovní křídla

k podniknutí vzestupu k nejvyšším otázkám víry. Odtud se stává, že zatím co . . . převráceně se pokoušejí napřed rozumem vystoupiti, jsou nuceni padnouti v mnohostranné bludy pro nedostatek rozumu ¹⁾). A velmi četné příklady těmto podobné i dnes naskytají se před očima.

Jiní naproti tomu, liknavějšího ducha, zaražení pádem mnohých, kteří s vírou ztroskotali, a obávající se nebezpečí vědy, jež *nadýmá*, zašli tam, že všelikému styku s filosofií, ba i pouhé rozpravě o věcech svatých se vyhýbají.

Mezi oběma stranami vede směr katolický, stejně zamítající i zpupnost prvnějších, káranou v století následujícím Řehořem IX, kteří *duchem prázdnoty jako měch nadmuti . . . víru pokoušejí se víc než třeba připoutati k rozumu přirozenému . . . znásilňujíce slovo Boží smyšlenkami filosofů*²⁾), i nedbalost těchto, jichž netáhne žádná touha stopovati pravdu, ani nehledí *věřou spěti k poznání*³⁾), zvláště vyžaduje-li jejich úřad hájení víry katolické proti tolika nakupeným bludům.

K podniknutí této obrany byl Anselm, jak se zdá, Božím řízením povzbuzen, aby příkladem, slovem, spisy bezpečnou ukázal cestu, vyvodil proudy křesťanské moudrosti k obecnému dobru,

---

¹⁾ Sv. Anselm: *O víře v Trojici*, kap. 2.

²⁾ Řehoře IX, List „*Tacti dolore cordis*“ Theologům pařížským, 7 července 1228.

³⁾ Listy sv. Ans., kn. II, list 41.

a vůdcem i normou stal se učitelům, kteří po něm *učili svatým písmům methodou scholastic-kou*¹⁾, jichžto předchůdcem právem byl on prohlašován i uznáván.

Tomu ovšem není rozuměti tak, jakoby tento Učitel z Aosty hned prvním krokem byl dospěl vrcholu filosofie a theologie nebo dostihl pověsti nejvýtečnějších mužů Tomáše a Bonaven-tury. Neboť vzácnější ovoce jejich moudrosti dozrálo pozdější dobou i spojenou prací učitelů. Vždyť Anselm sám, jak už byl nemenší skrom-nosti, vlastní mužům moudrým, než obratnosti a důkladnosti mysli, nic z toho, co napsal, ne-vydal, leč příležitostně nebo na popud autority jiných, a stále varuje: *něco-li jsme řekli, co třeba opravit, nezpěčuji se opravě*²⁾; ba naopak, kde otázka se dotýká víry nebo jest sporna, nechce, aby žák *lpěl na tom, co jsme pravili tak, aby se toho houževnatě držel, dovede-li jiný silnějšími důvody toto vyvrátiti a opak stanoviti; a stane-li se tak, neupřeš, že věci řečené nám aspoň k cvičbě v rozpravě posloužily.*³⁾

Nicméně mnohem více dosáhl, než by se sám byl nadál nebo kdokoliv jiný si od něho sliboval. Neboť tak vysoko dospěl, že nic mu na chvále neubrala sláva těch, kteří následovali po něm, ba ani vznešenost samého Tomáše, třebas tento

---

¹⁾ Breviř Řím., dne 21 dubna.

²⁾ *Proč Bůh člověkem*, kn. II, kap. 23.

³⁾ *De Grammatico*, kap. 21, na konci.

všech jeho závěrů neuznal, jiné zase šíře a přesněji spracoval. Anselmovi však přece nejvíce přičítati sluší to, že proklestil cestu bádání, rozptýlil obavy bázlivějších, neopatrné uchránil nebezpečí, odvrátil škody tvrdošíjných hašteřilů, kteří od něho takto jsou právem označováni: *oni dialektikové naší doby, ba spíše dialektiko-heretikové,*¹⁾ jichž rozum byl otrokem jejich vlastních potrhlostí a ctižádosti.

O těchto posledních praví *Kdežto jest všecky napomenouti, aby s největší opatrností přistupovali k otázkám Pisma svatého, tyto dialektiky naší doby sluší naprosto odstrčití ode všech rozprav v otázkách duchovních.* A důvod, jež tuto dodává, nápadně se hodí na jejich dnešní nápodobitele, kteří bludy ony znovu předvádějí *V jejich duších totiž rozum, jenž má byti vůdčím a rozhodujícím nade vším, co jest v člověku, tak jest omotán představami hmotnými, že z nich nemůže se vymotati a nedovede od nich rozeznati toho, co sám má jedině a čistě nazirati.*²⁾ Aniž zdají se cizími této době slova, jimiž vysmívá se toho druhu filosofům, *kteří, ježto sami nedovedou chápati toho, čemu věři, disputuji proti pravdě těžé víry, od svatých Otců potvrzené; tak jako kdyby netopyři a sovy, nevidoucí nebe leč v noci, hádali se o posledních paprscích slunce s orly, kteří bez mžikání*

¹⁾ *O víře v Trojici*, kap. 2.

²⁾ Tamtéž.

*očima do samého slunce hledí.*¹⁾ Pročež i zde i na jiných místech²⁾ kárá schátralé mínění těch, kteří povolujíce filosofii více než sluší, postupovali jí právo přecházeti na pole theologie. Proti tomuto šílenství stavě se na odpor, stanovil výborný Učitel vlastní meze těchto věd a dostatečně připomíná, jaký jest úkol a povinnost rozumu přirozeného ve věcech, týkajících se učení Bohem zjeveného: *Víru naši, praví, nutno proti bezbožným hájiti rozumem.* — Ale jak a pokavád až? — Následující slova zřejmě vysvětlují: *jim . . . rozumově jest ukázati, jak nerozumně námi pohrdají.*³⁾ Jest tedy předním úkolem filosofie, stavěti na zřetel *rozumnost* naší víry a plynoucí z ní povinnost přikloniti víru k autoritě božské, předkládající nám nejvyšší tajemství, jež nejčtetnějšími známkami víry jsouce osvědčena, *věrohodnými učiněna jsou příliš.* Daleko jiný tohoto jest úkol theologie, jež opírá se o zjevení Boží a u víře upevňuje ty, kteří těší se cti vyznávati víru křesťanskou; *žádný arcikřesťan nesmí disputovati o nejsoucnosti toho, co katolická Církev srdcem věří a ústy vyznává; ale vždy téže víry bez pochybnosti se drže, ji miluje a podle ní žije, co možná nejpokorněji hledati má důvod jsoucnosti. Dovede-li*

---

1) *O víře v Trojici*, kap. 2.

2) *Listy*, kn. II, list 41.

3) *Tamtéž.*

chápati, ať vzdává díky Bohu ; nedovede-li, ať se nevypíná a nerozhání, ale ať v úctě sklání hlavu.¹⁾

Hledají-li tedy theologové nebo žádají-li věřící o víře naší důvody, neopírají se o ně jakožto o základy, nýbrž o autoritu zjevení Božího, to jest, jak čteme u Anselma : *jak správný řád vyžaduje, abychom hlubokostem křesťanské víry, jež slovou tajemství, dříve věřili, než se můžeme pustiti do řešení jich rozumem, tak zdá se mi nedbalostí, nesnažíme-li se chápati, čemu věříme, když jsme byli u víře upevněni.²⁾* Mluví zajisté o tom chápání, o němž Sněm Vatikánský³⁾; na jiném totiž místě vykládá to takto : *Ačkoliv po Apoštolech mnoho svatých Otcův a Učitelů našich tolik a tak znamenitě mluví o pravosti naší víry... nemohli říci vše, co by mohli, kdyby déle byli žili, a důvody pravdivosti jsou tak obsáhlé a hluboké, že smrtelníkům nelze jich vyčerpati ; a Pán v Cirkvi své, s níž slibuje býti až do skonání světa, darů své milosti nepřestává udíleti. A — nemluví-li o jiných místech, kde Písmo Svaté nabádá nás k stopování důvodů — tam kde se praví : neuvěřiteli, nepochopíte, zřejmě nás vybízi, abychom zřetel obraceli k poznání, poučujíc, jak v něm máme postupovati. A nesluší přejíti důvod, jež dodává na konec : že uprostřed mezi vírou a nazíráním jest poznání, jehož nabýváme v tomto životě,*

---

¹⁾ *O víře v Trojici*, kap. 2.

²⁾ *Proč Bůh člověkem*, kn. I, kap. 2.

³⁾ *Konst. Dei Filius*, kap. 4.

tudíž, že čím více kdo k němu dospívá, tím více se blíží nazírání, po němž všichni dychtíme.¹⁾

Tyto pevné — nemluvíme-li o jiných — základy filosofie a theologie položeny byly Anselmem; jím určen tento směr studií pro potomky, jímž napotom nejmoudřejší mužové, nej-přednější Scholastikové se berouce, mezi nimiž zvláště Učitel Akvinský, velmi jej obohatili, osvětlili, vybrousili, k znamenité ozdobě i ochraně Církve. Tyto věci pak chtěli jsme vám, Ctihodní Bratři, o Anselmovi připomenouti, poněvadž nám poskytly vítanou příležitost opětně vás povzbuditi, abyste nejzdravější zdroje křesťanské moudrosti, učitelem z Aosty poprvé otevřené, Akvinským nejhojněji obohacené, hleděli učiniti přístupnými posvátné mládeži. V té příčině ať nevypadnou z mysli naučení, jež Předchůdce Náš, bl. pam. Lev XIII²⁾, i My častokráte, zvláště však v encyklice ze dne 8 září 1907, začínající slovy *Pascendi dominici gregis*, jsme dali. Příliš bohužel patrný jest rozvrat, vzniklý zanedbáním těchto studií nebo zvolením cesty nikterak jisté a bezpečné, ani mnozí, i z kněžstva, beze vší způsobilosti a přípravy pranic se nerozpakovali *směle pustiti se v řešení nejvyšších otázek víry*.³⁾ Toho želíce zároveň s Anselmem, osobujeme si jeho slova, takto přísně napomí-

---

¹⁾ *O víře v Trojici*, předmluva.

²⁾ Encykl. *Aeterni Patris*, ze dne 4 srpna 1879.

³⁾ *O víře v Trojici*, kap. 2.

najícího : *Nikdo tedy ať se opovážlivě nenorí do spleťtých otázek božských, není-li dříve pevný v stálosti víry, v přísnosti mravů a moudrosti, aby v neopatrné lehkomyšlnosti rozběhna se po mnohonásobných oklikách sofismat, nezapletl se v osidla houževnatého klamu.*¹⁾ A přistoupí-li k této lehkomyšlnosti žár vášní, jak to skoro bývá, veta jest po vážnějších studiích i neporušeném učení. Neboť nadmuti *ztřeštěnou pýchou*, již želí Anselm na *bludařských dialekticích*, mají v opovržení posvátné autority, to jest, božská Písma, Otce, Učitele, o nichž úsudek vážnějšího ducha nemohl býti leč tento : *Ani v našich ani v příštích dobách nečekejme někoho jim rovného v nazírání pravdy.*²⁾ Aniž více si cení výstrah Církve nebo Nejvyššího Velekněze, snažících se přivolati je k lepším plodům, ač jsou opatrní slovy odmítovati a ochotní k strojené poslušnosti, aby touto přetvářkou autoritu a přízeň nejčtetnější si získali. Stěží pak září jaká naděje, že tito se vrátí k zdravějším úmyslům, poněvadž zpěčují se poslouchati slov toho, jemuž jakožto *pánu a Otci veškeré Církve na zemi putující božská Prozřetelnost střežení života a víry křesťanské a řízení své Církve svěřila* ; a tudíž *nikomu jinému správněji se nepředkládá, vznikne-li v Církvi něco proti víře katolické, aby jeho autoritou bylo opraveno ; aniž*

¹⁾ *O víře v Trojici*, kap. 2.

²⁾ Tamtéž.

*někomu jinému jistěji se ukazuje, odpovídá-li se něco proti bludu, aby jeho prozíravosti bylo vyzkoušeno.¹⁾ Proto kéž by oni svědčové, kteří tak hladce vyhlašují svou poctivost, otevřenost, největší svědomitost v plnění povinností, svou zkušenost náboženskou a hluboce založenou víru, moudře poslechli slov Anselmových, jeho příkladem a poučením se řídili, a toto zvláště v mysl si vryli: *Dříve tedy jest věrou očistiti srdce a ostříháním přikázání Páně osvítiti oči. a dříve pokornou poslušnosti svědectví Božích musíme se státi maličkými, abychom se naučili moudrosti ... A nejen že nemůže se mysl vyšinouti k poznání vyšších věcí bez víry a poslušnosti přikázání Božích, ale také poznání dříve obdržené se odnímá a víra sama se podvrací, nedbáme-li dobrého svědomí.²⁾**

Nuže budou-li odbojní a drzí lidé dále roztrušovati příčiny bludů a rozkolu, rozchvacovati dědictví posvátného učení, rušiti kázeň, úctyhodné obyčeje bráti v posměch, jež *chtíti podvrátiti jest způsob bludařství,³⁾* a konečně samo božské zřízení Církve ze základů vyvraceti; vidíte již, Ctihodní Bratří, jak jest Nám bdíti, aby tak děsný mor stádo křesťanské, a zvláště útlejší dorost, nenakazil. Toho se na Bohu ne-

---

¹⁾ *O víře v Trojici*, kap. 2.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Sv. Anselma, *O sňatcích pokrevních příbuzných*, kap. 1.

přetržitými modlitbami doprošujeme, používající nejmocnějšího orodování Velebné Mateře Boží a přibírající za přimluvčí také blažené občany Církve vítězné, zvláště Anselma, zářivou hvězdu křesťanské moudrosti a všech svatých práv bezúhonného strážce a bedlivého zástance. A milo jest nám s týmiž slovy k němu zvolati, která pronáší k němu za života jeho přesvatý Náš Předchůdce Řehoř VII: *Poněvadž dobrá vůně plodů tvých až k nám zavanula, vzdáváme Bohu náležitě díky, a tebe v lásce Kristově ze srdce objímáme, věřice dojistá, že příklady tvých snah Církvi Boží velmi prospívají a že na prosby tvé a tobě podobných také od nastávajících nebezpečí slitováním Kristovým může býti vytržena* Proto chceme, abys ty i spolubratři tvoji ustavičně prosili Boha, aby Církev svou a Nás, kteřížto jí, třebaš nehodní, v čele stojíme, od naléhajících útisků bludařů vytrhl, a je po zanechání bludu na cestu pravdy opět uvedl.¹⁾

Na takovou pomoc spoléhající a ve vaše přičinění důvěřující, udělujeme vám všem, Ctihodní Bratří, a veškerému kněžstvu i lidu vám svěřenému láskyplně v Pánu apoštolské pože-

---

¹⁾ Listy, kn. II, list 31.

hnání, jakožto znamení nebeské milosti a svě-
dectví zvláštní Naší blahovůle.

Dáno v Římě u sv. Petra, ve svátek sv.
Anselma, dne 21. dubna roku 1909, Pontifikátu
Našeho šestého.

PIUS PP. X.

CONGREGANS CONGREGABO

STUDIUM THEOLOGIE, UMĚNÍ
A VĚDY. SVÁZEK 29.
V ZÁŘÍ 1910. / S POMOCÍ PŘÁTEL BOŽÍCH VY-
DAL ANTONÍN STRÍŽ VE STARÉ ŘÍŠI NA MO-
RAVĚ. NATISKL FRANT. J. TRNKA V TŘEBÍČI.